

BİST (BORSA İSTANBUL A.Ş.) TARAFINDAN BEDELSİZ VERİLEN ORTAKLIK PAYLARININ VERGİLENDİRİLMESİ

*TAXATION OF CAPITALISATION ISSUES
GIVEN BY BIST (BORSA İSTANBUL INC.)*

Rızkullah ÇETİN^(*)

ÖZ

Borsa İstanbul AŞ. (BİST) 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun 138'inci maddesi ile kurulmuştur. Maddenin 6'ncı fıkrası ile de BİST'in esas sözleşmenin tescil ve ilanını müteakip sermayenin belirli bir kısmının ortaklarına bedelsiz olarak devredilebileceği hüküm altına alınmıştır. BİST tarafından üyelerine bedelsiz pay verme işlemi özel bir düzenleme ile yasadan kaynaklanmakta olup, bu işlemin vergilendirilmesi özellik arz etmektedir. BİST ortaklarıncı bedelsiz alınan payların itibari değeri üzerinden kurum kazancına dâhil edilerek vergilendirilmesi gerekmekte olup, ayrıca bu işlem dolayısıyla BİST lehine herhangi bir para kalmadığından işlemin BSMV'ye tabi tutulmaması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: BİST, itibari değer, hisse senedi, ortaklık payı

ABSTRACT

Borsa İstanbul Inc. (BIST) was established in accordance with Article 138 of Capital Markets Law, no. 6362. According to Article 6, on the other hand, BIST can distribute capitalisation issues following the registration and proclamation. The distribution of capitalisation issues to BIST members results from the law and, hence, the taxation of this process is of importance. The capitalisation issues must be added to taxable corporate income at their par values, and since nothing remains in favour of BIST as a result of this distribution, the process must not be subject to BITT (Banking and Insurance Transaction Tax).

Keywords: BIST, par value, stock, shareholding

1- GİRİŞ

Borsa İstanbul AŞ. (BİST) 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun¹ 138'inci maddesi ile özel hu-

^(*) Vergi Müfettişi

¹ 30.12.2012 tarih ve 28513 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

M.G.T.: 05.05.2015 / M.K.T.: 02.07.2015

kuk tüzel kişiliği olarak kurulmuştur. İlgili maddenin 6'nci fıkrasının (a) bendinde; *Esas sözleşmenin tescil ve ilanını müteakip sermayenin yüzde dördü İstanbul Menkul Kıymetler Borsasının mevcut üyelerine, binde üçü İstanbul Altın Borsasının mevcut üyelerine eşit ve bedelsiz olarak; yüzde birine tekabül eden kısmı ise Türkiye Sermaye Piyasaları Birliğine bedelsiz olarak devredilir.*" hükmü yer almaktadır. Bu hüküm gereğince de mevcut üyelere paylar bedelsiz olarak devredilmektedir.

Bir tüzel kişinin başka bir tüzel kişiden bedelsiz hisse senedi elde edebilmesi için normal şartlarda başka bir tüzel kişiliğe ortaklığının bulunması, bunun için de tüzel kişiliğin kuruluşu sırasında veya sonradan bir bedel ödeyerek hisse sahibi olunması gerekmektedir. Böylece ortak olunan şirketin sonradan iç kaynaklarıyla yaptığı sermaye artışları nedeniyle bedelsiz hisse sahibi olunmaktadır. Bu şekilde elde edilecek bedelsiz payların, kaynağı önem arz etmekte ve dönem karından veya geçmiş yıl kârlarından yapılan sermaye artışlarından elde edilen bedelsiz hisseler, nominal tutarları (alış bedeli) üzerinden bilançoda aktife kaydedilerek iştirak tutarının maliyetine eklenmekte, karşılığında ise gelir yazılarak (iştirak kazançları istisnasından faydalanılarak) netice hesaplarına intikal ettirilmektedir. Diğer kaynaklardan (sermaye yedeklerinden) yapılan artırımlardan elde edilen hisseler ise iştirak kazancı olmamaları nedeniyle iştirak hisselerinin maliyetini etkilemediğinden, diğer bir ifade ile gelir unsuru olmadıklarından, netice hesaplarına intikal ettirilmemektedir.

BİST tarafından Borsa üyelerine bedelsiz verilen hisseler ise özel bir durum içererek, bedelsiz verilen paylar yasadan kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla BİST tarafından bedelsiz olarak verilen payların vergilendirilmesi bu çalışmamızda irdelenecektir.

2- BEDELSİZ VERİLEN PAYLARIN VERGİ USUL KANUNU ve KURUMLAR VERGİSİ KANUNU AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

213 sayılı Vergi Usul Kanununun 266'ncı maddesinde itibari değer,² her nevi senetlerle esham ve tahvillerin üzerinde yazılı değerler olduğu, söz konusu Kanun'un 279'uncu maddesinde ise, hisse senetleri ile fon portföyünün en az yüzde 51'i Türkiye'de kurulmuş bulunan şirketlerin hisse senetlerinden oluşan yatırım fonu katılma belgelerinin alış bedeliyle, bunlar dışında kalan her türlü menkul kıymetin borsa rayıcı ile değerlendirileceği, borsa rayıcı yoksa veya borsa rayıcının muvazaalı bir şekilde oluşturduğu anlaşılırsa değerlemeye esas bedelin, menkul kıymetin alış bedeline vadesinde elde edilecek gelirin (kur farkları dâhil) iktisap tarihinden değerlendirme gününe kadar geçen süreye isabet eden kısmının eklenmesi suretiyle hesaplanacağı, ancak, borsa rayıcı bulunmayan, getirisi ihraç edenin kâr ve zararına bağlı olarak doğan ve değerlendirme günü itibariyle hesaplanması mümkün olmayan menkul kıymetlerin alış bedeli ile değerlendirileceği hüküm altına alınmıştır.

Bedelsiz hisse senedi verilmesi, şirketlerin iç kaynaklarını oluşturan "sermaye yedekleri" ve "kâr yedeklerinden" yapılmaktadır. 1 Seri No.lu Kurumlar Vergisi Kanunu Genel Tebliğinin,³ 5.6.2.4.3. "Bedelsiz olarak elde edilen hisse senetlerinin satışından sağlanan kazançların durumu" başlıklı bölümünde sermaye yedekleri ile karın eklenmesi suretiyle arttırılan sermaye sonucu verilen bedelsiz hisse senetlerinin alan şirketler açısından nasıl değerlendirilmesi gerektiği düzenlenmektedir. Tebliğin ilgili bölümü aşağıdaki gibidir.

² Her nevi senetlerle esham ve tahvillerin üzerinde yazılı olan değerlerdir.

³ 03.07.2007 tarih ve 26482 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

“Sermaye yedekleri kullanılmak suretiyle sermaye artırımında bulunulması neticesinde sermaye artırımını nedeniyle verilecek bedelsiz hisse senetlerinin, bu şirkete iştirak edenler yönünden aktif ve pasiflerinde bir artışa neden olmaması gerekir. Dolayısıyla, bedelsiz hisse senetleri nedeniyle aktifte tutulan hisselerin sadece adedi değişecek, bedelinde değişme olmayacaktır.

Dönem kârından ayrılan yedekler kullanılmak suretiyle sermaye artırımında bulunulması halinde ise bu işlem sonucu ortaklara bedelsiz hisse senedi verilmesi ile fiilen kâr payı dağıtılması arasında fark bulunmamaktadır. Her iki halde de ortaklar, kurum bünyesinde oluşan kârlar üzerinde tasarrufta bulunma imkanına sahip olmaktadır. Dolayısıyla, kâr yedeklerinden karşılanan sermaye artırımları sonucunda ortaklarca bedelsiz iştirak hissesi iktisap edilmesi durumunda, alınan bu iştirak hisseleri nominal bedelle iştirak hesaplarında izlenecek ve iştirak kazançları istisnası nedeniyle kurumlar vergisine tabi tutulmayacaktır.”

İlgili Tebliğe göre sermaye yedeklerinin sermayeye eklenmesi suretiyle sermaye artırımını ile kârın sermayeye eklenmesi suretiyle yapılan sermaye artırımını neticesinde verilen bedelsiz hisse senetlerinin değerlendirilmesi farklı olacaktır. Sermaye yedeklerinin sermayeye eklenmesi neticesinde alınan bedelsiz hisse senetlerine sahip olan şirket açısından bu durum bir sonuç ifade etmeyerek iştirakin değeri hesaplarında sabit kalacak sadece elinde bulunan hisse senedi sayısı artmış olacaktır. Fakat kârın sermayeye eklenmesi neticesinde verilen bedelsiz hisse senetlerinde durum farklıdır. Böyle bir durumda bedelsiz hisse senedini alan şirket için hisse adedinde meydana gelen artış ile birlikte iştiraklerinin defter değerinde de bir artış olacaktır.

Alış bedeli, bir iktisadi kıymetin satın alınması karşılığında ödenen veya borçlanılan bedeli ifade etmekte olup, sadece iktisadi kıymetin alış değerini kapsar, alışla ilgili diğer masrafları kapsamamaktadır. Buna göre, satın alınan hisse senetlerinin alış bedeliyle değerlendirilmesi gerekmekte olup, bedelsiz alınan hisse senetlerinin ise satın alma bedeli olmadığından dolayı alış bedeli oluşmayacağından itibari değerleri⁴ ile kayıtlara aktarılması gerekmektedir.

Bedelsiz hisse senedi elde edilmesine ilişkin muhasebe kaydının aşağıdaki gibi olması gerekmektedir.

_____ / _____

242- İştirakler Hesabı

640- İştiraklerden Temettü Geliri

Ancak BIST tarafından verilen bedelsiz hisse senetleri ise, yasal bir zorunluluktan kaynaklandığından ayrıca sermaye yedeklerinin ya da kar yedeklerinin kullanılması suretiyle sermaye artırımında bulunulmadığından muhasebe kaydının aşağıdaki gibi yapılması gerekmektedir.

⁴ Bedelsiz hisse senetleri için ortakların herhangi bir ödeme yapmamış olması, bu senetlerin alış bedelinin olmadığı anlamına gelmez. Her ne kadar bedelsiz olarak adlandırılmış olsa da, bu senetlerin gerçekte bir bedeli vardır. Bu bedel, sermaye artırımında bulunan şirketin kâr ya da sermaye yedekleridir. Söz konusu hisse senetlerinin alış bedeli, hem 1 No'lu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği hem de verilen özelgelelerde belirtildiği üzere bu senetlerin itibari (nominal) değeri olacaktır.

240- Bağlı Menkul Kıymetler Hesabı
649- Diğer Olağan Gelir ve Karlar Hesabı

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 6'ncı maddesinde; kurumlar vergisinin, mükelleflerin bir hesap dönemi içinde elde ettikleri safi kurum kazancı üzerinden hesaplanacağı, safi kurum kazancının tespitinde 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun ticari kazanç hakkındaki hükümlerinin uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. Gelir Vergisi Kanunu'nun "Bilanço Esasında Ticari Kazancın Tespiti" başlıklı 38'inci maddesinde ise; bilanço esasına göre ticari kazancın, teşebbüsteki öz sermayenin hesap dönemi sonunda ve başındaki değerleri arasındaki müspet fark olduğu, bu dönem zarfında sahip veya sahiplerce işletmeye ilave olunan değerlerin bu farktan indirileceği, işletmeden çekilen değerlerin ise farka ilave olunacağı, ticari kazancın bu suretle tespit edilmesi sırasında, Vergi Usul Kanunu'nun değerlemeye ait hükümleri ile bu Kanun'un 40 ve 41'inci maddeleri hükümlerine uyulacağı hükme bağlanmıştır.

Yukarıda yer alan yasa hükümleri kapsamında BİST tarafından üyelerine bedelsiz olarak ortaklık payını temsil eden hisse senetlerinin verilmesinde, hisse senetleri itibari değerleri üzerinden kurum kazancına (bedelsiz hisse senedi elde eden şirketçe) dâhil edilerek kurumlar vergisine tabi tutması gerekmektedir. Konu ile ilgili verilen bir özelge aşağıdaki gibidir;

*"...Buna göre, Borsa İstanbul A.Ş.'nin ortaklık paylarının belirli bir kısmının İMKB'nin üyesi olan şirketinize bedelsiz olarak devredilmesi nedeniyle, adı geçen şirket tarafından bedelsiz devredilen payların itibari değerleri ile kayıtlara alınması ve bu tutarın kurum kazancına dahil edilerek kurumlar vergisine tabi tutulması gerekmektedir."*⁵

Burada dikkat edilmesi gereken husus ise bedelsiz hisse senedinin kâr paylarının sermayeye ilavesi dolayısıyla elde edilmesi halinde hisse senetlerinin nominal bedeli kar payı (iştirak hissesi) sayılacak ve Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 5/1(a) maddesinde yer alan istisnadan yararlanabilecektir. Ancak BİST tarafından verilen bedelsiz paylar kârın sermayeye ilavesi dolayısıyla oluşan sermaye artırımından kaynaklanmayıp Yasadan kaynaklanması dolayısıyla BİST tarafından verilen bedelsiz paylar 5/1(a) maddesinde yer alan istisnadan faydalanamayacaktır. Konu ile ilgili verilen bir özelge aşağıdaki gibidir;

"... Borsa İstanbul A.Ş.'nin ortaklık payının belirli bir kısmının İMKB'nin üyesi olan şirketinize bedelsiz olarak devredilmesi nedeniyle, adı geçen şirket tarafından bedelsiz devredilen payların itibari değerleri ile kurum kazancınıza dahil edilerek kurumlar vergisine tabi tutulması gerekmektedir."

*Ayrıca, kurum kazancına dahil edilen söz konusu tutarın, 5520 sayılı Kanunun 5/1-a maddesinde yer alan iştirak kazancı istisnasına konu edilmesi mümkün bulunmamaktadır."*⁶

Dolayısıyla bedelsiz hisse senedi elde eden şirketlerin bu hisseleri itibari değerleri üzerinden yasal defter kayıtlarına gelir olarak kaydederek kurum kazancına dâhil etmesi gerekmektedir. Ayrıca ilgili özelgenin devamında ve konu ile ilgili verilen başka bir özelgede⁷ kurumlar vergisinin konusuna giren

⁵ Gelir İdaresi Başkanlığı İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığının 15.12.2014 tarih ve 39044742BSMV2649 sayılı özelgesi

⁶ Gelir İdaresi Başkanlığı İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığının 18.02.2015 tarih ve 39044742-BSMV-283 sayılı Özelgesi

⁷ Gelir İdaresi Başkanlığı Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığının 23.10.2014 tarih ve 64597866-125[1-2013]-144 sayılı özelgesi

ve kurumlar vergisine tabi olan ödemelerin karşılıksız olsa dahi veraset ve intikal vergisine tabi tutulmaması gerektiği belirtilmiş olup, bedelsiz pay verilmesi dolayısıyla veraset ve intikal vergisi açısından yapılacak bir işlem bulunmamaktadır.

3- BEDELSİZ VERİLEN PAYLARIN BANKA ve SİGORTA MUAMELELERİ VERGİSİ (BSMV) YÖNÜNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

6802 sayılı Gider Vergileri Kanununun 28'inci maddesinin ikinci fıkrasında; *"Bankerlerin yapmış oldukları banka muamele ve hizmetleri dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paralar (kendileri veya başkaları hesabına menkul kıymet alıp satmayı, alım - satıma tavassut etmeyi veya alıp sattıkları menkul kıymet karşılığı borçları ödemeyi taahhüt etmeyi meslek haline getirenlerin bu faaliyetleri dolayısıyla lehlerine kalan paralar ile mevduat faizi vermek veya sair adlarla faiz ve benzeri menfaatler sağlamak üzere devamlı olarak para toplama işiyle uğraşanların topladıkları paralara sağladıkları gelir ve menfaatler üzerinden komisyon, ücret, hizmet karşılığı gibi adlarla aldıkları paralar dahil) da banka muameleleri vergisine tabidir."* hükmü ve aynı maddenin üçüncü fıkrasında ise, *"90 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye göre ikraz işleriyle uğraşanlarla ikinci fıkrada belirtilen muamele ve hizmetlerden herhangi birini esas iştiğal konusu olarak yapanlar bu Kanunun uygulanmasında banker sayılırlar..."* hükmü yer almaktadır.

Söz konusu Kanun'un mükellefi belirleyen 30'uncu maddesinde ise, BSMV'yi banka ve bankerlerle sigorta şirketlerinin ödeyeceği hükme bağlanmıştır.

87 Seri No.lu Gider Vergileri Genel Tebliğinin⁸ *"B-2- 6802 Sayılı Kanunun 28 inci Maddesinin İkinci Fıkrasında Belirtilen Muamele ve Hizmetleri Esas İştiğal Konusu Olarak Yapanlar"* başlıklı bölümünde; *"Buna göre, banker kapsamında BSMV mükellefi olmak için, anılan Kanunun 28'inci maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen işlemlerin esas iştiğal (ana faaliyet) konusu olarak yürütülmesi ve bu işlemler dolayısıyla lehe para alınması gerekmektedir..."*

Esas itibarıyla 6802 sayılı Kanunun 28'inci maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen işlemler, ilgili kanunlar uyarınca verilen yetki veya izin ile yapılabilecek işlemlerdir..."

6802 sayılı Kanunun 28 inci maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen işlemleri esas iştiğal konusu olarak yapanlar, bu işlemleri ilgili kanunlarla yetkilendirilmek veya izin verilmek suretiyle yürüten kişileri ifade etmektedir. Dolayısıyla bunların 6802 sayılı Kanunun 28 inci maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen işlemleri "esas iştiğal konusu" olarak BSMV ye tabi olacak, bunlar dışındakilerin aynı fıkrada belirtilen işlemleri "esas iştiğal konusu" olmadığından KDV ye tabi olacaktır." açıklamalarına yer verilmiştir.

Yukarıdaki hüküm ve açıklamalara göre 6802 sayılı Kanunun 28'inci maddesinde belirtilen işlemleri esas iştiğal konusu olarak yapan bankerler (aracı kurumlar dâhil) BSMV mükellefi olup, bu kurumlar tarafından esas iştiğal konusu olarak yapılan hisse alım satım işlemlerinin BSMV'ye tabi tutulması gerekmektedir.

Ancak, BSMV'de vergiyi doğuran olayın meydana gelebilmesi için bir muamele yapılması ve bu muamele sonucu lehe para alınması şartlarının birlikte gerçekleşmesi gerekmektedir. Diğer bir deyişle, bir muamele yapıldığı halde lehe bir para kalmaz ise, vergi doğmamaktadır. Bu nedenle, bedelsiz olarak verilen hisse senetlerinden BIST lehine herhangi bir para kalmadığından bedelsiz pay verilme işleminin BSMV'ye tabi tutulmaması gerekmektedir.

⁸ 22.10.2010 tarih ve 27737 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

4- BEDELSİZ VERİLEN PAYLARIN KDV AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

3065 Sayılı Katma Değer Vergisi (KDV) Kanununun; 1/1'inci maddesinde, Türkiye'de ticari, sınai, zirai faaliyet ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetlerin KDV'ye tabi olduğu ancak, aynı Kanun'un 17/4(g) maddesinde "... döviz, para, damga pulu, değerli kâğıtlar, hisse senedi, tahvil ..." teslimlerinin KDV'den istisna olduğu, hüküm altına alınmıştır.

Dolayısıyla, Borsa İstanbul AŞ'nin hisse senedine bağlanmış ortaklık paylarının belirli bir kısmının bedelsiz olarak üyelerine devri, KDV Kanunu'nun 17/4(g) maddesi kapsamında KDV'den istisna olması gerekmektedir.

5- SONUÇ

Borsa İstanbul AŞ. (BİST) 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun 138'inci maddesi ile kurulmuştur. Maddenin 6'ncı fıkrası ile de BİST'in esas sözleşmenin tescil ve ilanını müteakip sermayenin yüzde dördü İstanbul Menkul Kıymetler Borsasının mevcut üyelerine, binde üçü İstanbul Altın Borsasının mevcut üyelerine eşit ve bedelsiz olarak; yüzde birine tekabül eden kısmı ise Türkiye Sermaye Piyasaları Birliğine bedelsiz olarak devri hüküm altına alınmıştır.

Dönem kârından ayrılan yedekler kullanılmak suretiyle sermaye artırımında bulunulması halinde bu işlem sonucu ortaklara bedelsiz hisse senedi verilmesi ile fiilen kâr payı dağıtılması arasında fark bulunmamaktadır. Her iki halde de ortaklar, kurum bünyesinde oluşan kârlar üzerinde tasarrufta bulunma imkânına sahip olmaktadır. Dolayısıyla, kâr yedeklerinden karşılanan sermaye artırımları sonucunda ortaklarca bedelsiz iştirak hissesi iktisap edilmesi durumunda, alınan bu iştirak hisseleri nominal bedelle iştirak hesaplarında izlenecek ve iştirak kazançları istisnası nedeniyle kurumlar vergisine tabi tutulmayacaktır. Ancak BİST tarafından üyelerine verilen bedelsiz payların vergilendirilmesi özellik arz etmekte olup, bedelsiz alınan payların kâr yedeklerinin ya da sermaye yedeklerinin kullanılması suretiyle elde edilmemesinden dolayı bu senetler itibari değeri üzerinden kurum kazancına dâhil edilerek vergilendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca bu işlem dolayısıyla BİST lehine herhangi bir para kalmadığından işlemin BSMV'ye tabi tutulmaması ayrıca KDV Kanunu'nun 17/4(g) maddesi gereğince de KDV'ye tabi tutulmaması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu
- 213 sayılı Vergi Usul Kanunu
- 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu
- 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu
- 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu
- 87 Seri No.lu Gider Vergileri Genel Tebliği
- 1 Seri No'lu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği
- Gelir İdaresi Başkanlığı Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığının 23.10.2014 tarih ve 64597866-125[1-2013]-144 sayılı özelgesi
- Gelir İdaresi Başkanlığı İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığının 15.12.2014 tarih ve 39044742BSMV2649 sayılı özelgesi
- Gelir İdaresi Başkanlığı İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığının 18.02.2015 tarih ve 39044742-BSMV-283 sayılı Özelgesi